

УДК 338.2:339.9

РОЛЬ КОНСАЛТИНГУ В АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ ЄС

Ірина Коваль

*Інститут регіонального розвитку, пл. Галицька, 7, м. Львів, Україна, 79008,
тел. +380 32 297-18-55, e-mail: irynka.18@gmail.com*

Розглянуто проблеми формування інвестиційного іміджу України крізь призму розвитку сфери консалтингових послуг. Основну увагу приділено психологічно-управлінським аспектам удосконалення інвестиційного клімату на державному та регіональному рівнях. Сформульовано рекомендації для органів державної влади і місцевого самоврядування.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інституційне середовище, консалтингові послуги, людський капітал.

Інвестиційне співробітництво України з державами ЄС упродовж тривалого періоду часу належить до кола тих проблем, над вирішенням яких активно працюють вітчизняні науковці, що зумовлено, насамперед, недостатнім обсягом залучених у національну економіку інвестиційних ресурсів з ЄС як одного з найпотужніших фінансових центрів світу. А це не відповідає потенціалу економічного співробітництва між нашою державою та країнами ЄС.

Протягом останніх років проблематиці іноземного інвестування в Україну загалом, а також у контексті європейської інтеграції нашої держави зокрема, присвячено праці численних українських вчених – І. Бураковського, В. Борщевського, А. Гальчинського, В. Геєця, Я. Жаліла, Ю. Макогона, М. Мальського, А. Мокія, А. Поручника, С. Панчишина, А. Рогача, В. Шевчука та інших.

Водночас зазначимо, що в центрі уваги більшості дослідників перебувають насамперед макроекономічні, а також регіональні аспекти окресленої проблематики. Це зумовлено тим, що основні ефекти від зростання обсягів залучення іноземних інвестицій виявляються, насамперед, в макроекономічній чи регіональній площині. Відтак і пріоритетними напрямками активізації інвестиційного співробітництва України із закордонними партнерами, включаючи держави ЄС, вважають макроекономічну та регіональну політику держави. Частково механізми вирішення існуючих у цій сфері проблем досліджують у контексті зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів.

Водночас значно меншу увагу акцентують на виявленні ресурсів інтенсифікації та диверсифікації напрямів інвестиційної компоненти економічного розвитку України в контексті її європейської інтеграції крізь призму розвитку галузей економіки знань. Лише деякі автори розглядають ці питання в тісному

взаємозв'язку, досліджуючи вплив на обсяг залучених в Україну іноземних інвестицій таких параметрів, як якість людського капіталу, розвиток ринків навчально-освітніх і консалтингових послуг, ефективність функціонування консалтингових компаній тощо. Насамперед це стосується праць Ю. Бажала, В. Верби, С. Вовканича, В. Геєця, І. Лапшиної, В. Новицького, Є. Савельєва, О. Сосніна, Л. Федулової та ін.

Зокрема, в публікаціях на вказану тему наголошено: «Найважливішою умовою активізації інвестиційної діяльності є створення соціальних передумов підприємницької активності в сфері виробництва. Так, у даний час важливим фактором реалізації наявного виробничого потенціалу стає приведення у відповідність інституціональної та індивідуальної поведінки керівників промислових підприємств. Особливо важливим є масовий перехід на принципово вищий рівень керування фірмами» [4, с. 141]. Це означає, що роль консалтингу в контексті активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває дедалі більшої ваги.

Відзначено також, що «формування постіндустріальної економіки позначилося не лише поступовим переміщенням суспільства від економіки, що ґрунтується на виробництві товарів, до економіки, заснованої на виробництві і застосуванні знань... надзвичайної цінності набуває розумова праця людини; де технології створюють глобальну конкуренцію; де інновації важливіші за масове виробництво; де інвестиції швидше вкладаються у нові концепції, ніж у нове обладнання» [8].

Дослідники акцентують увагу і на тому, що посилення експортної орієнтації сфери послуг має стати головним чинником оновлення структури вітчизняної економіки, а розвиток експорту послуг, серед яких комп'ютерні та освітні за своїм потенціалом належать до першої п'ятірки, може забезпечити додаткові валютні надходження в Україну у найближчі роки на понад 10 млрд дол. на рік [7].

Деякі автори відстоюють думку про те, що «посилення ролі людського фактора у забезпеченні конкурентних переваг підприємств, ставлення до персоналу як до визначального чинника інтелектуального потенціалу компанії, що формує її ключові компетенції, має сприяти посиленню попиту на комплексні рішення у сфері формування сильної корпоративної культури, управління знаннями компанії, створення і підтримки принципів соціальної відповідальності бізнесу» [2].

Отже, дослідження проблем функціонування ринку консалтингових послуг та особливостей його розвитку в контексті активізації інвестиційного співробітництва України з державами ЄС сьогодні набуває дедалі більшого значення як з погляду вивчення теоретичних аспектів наявного взаємозв'язку між ними, так і в практичній площині – з урахуванням тих кризових проблем, які постали перед ЄС і вже не перший рік зберігаються в українській економіці.

Метою цієї статті є дослідження різних аспектів впливу консалтингової діяльності на поліпшення інвестиційного клімату та активізацію процесів

іноземного інвестування в умовах європейської інтеграції України на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Досвід зарубіжних країн засвідчує, що саме консалтинг є одним із генераторів інвестиційної активності в межах ЄС, а також у співробітництві провідних західноєвропейських компаній зі своїми партнерами з країн Східної Європи. Адже саме під його впливом відбувається формування сприятливого інвестиційного клімату та розвиненого інституційного середовища іноземного інвестування (рис. 1).

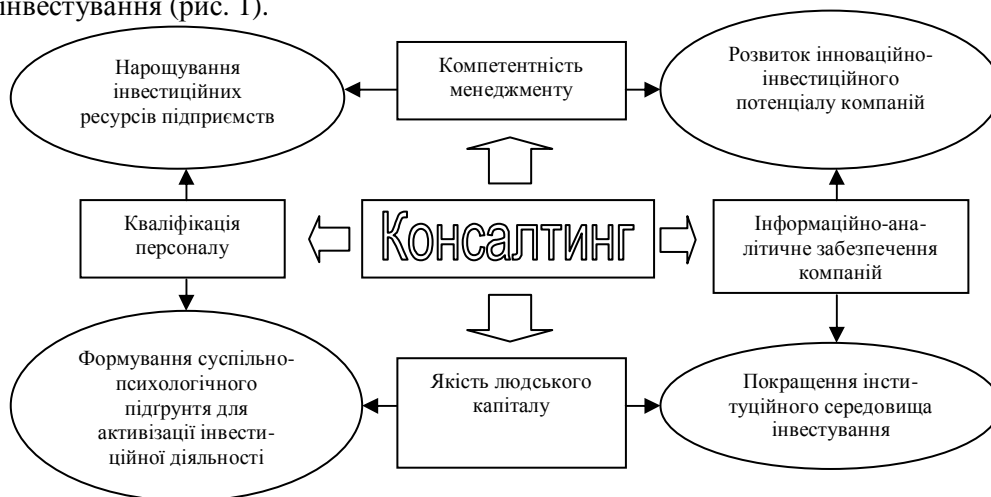

Рис. 1. Місце консалтингу в інвестиційному середовищі держави*

По-перше, консалтинг сприяє підвищенню кваліфікації персоналу компаній, його спроможності адаптувати у вітчизняне ринкове середовище передові закордонні технології та способи організації виробництва. Це, у свою чергу, зумовить до зростання продуктивності праці в умовах іноземного інвестування, а, отже, гарантуватиме підвищення ефективності функціонування компаній. Як наслідок, у них з'явиться більше шансів для акумулювання інвестиційних ресурсів, які успішно вкладатимуть у розширення господарської діяльності, сприяючи тим самим розвитку інвестиційного середовища та формуванню сприятливого суспільно-психологічного підґрунтя для подальшої активізації інвестиційної діяльності.

По-друге, співпраця з консалтинговими компаніями сприяє підвищенню компетентності менеджерів вітчизняних підприємств, завдяки чому відбувається зростання їхньої толерантності до сприйняття сучасних управлінських технологій, поширених у середовищі провідних європейських фірм і корпорацій. Це тягне за собою гармонізацію стилів управління в Україні та державах ЄС, полегшуючи вихід останніх на вітчизняний ринок, у тім числі з метою реалізації потужних інвестиційних проектів. Окрім нарощування інвестиційних ресурсів українських компаній, це

* Авторська розробка.

даватиме змогу також забезпечити розвиток їхнього інноваційно-інвестиційного і технологічного потенціалу.

По-третє, завдяки розвитку консалтингу відбувається поліпшення інформаційно-аналітичного забезпечення вітчизняних підприємств, що діють у різних сферах економічної діяльності нашої держави, а також іноземних компаній, які готові інвестувати свої кошти у господарський комплекс України. Як наслідок, іноземні інвестори починають краще орієнтуватися в особливостях функціонування вітчизняного ринку, а, отже, ефективніше вкладають свій капітал у різні його сектори, в тому числі на основі трансферу технологій і реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів. Інформаційно-аналітична функція консалтингу також сприяє удосконаленню нормативно-правового забезпечення іноземного інвестування, оскільки дає змогу налагоджувати дієвий зворотній зв'язок між вітчизняними і зарубіжними суб'єктами підприємницької діяльності, з одного боку, та органами державної влади, з іншого. Отож відбувається удосконалення інституційного середовища інвестування.

По-четверте, консалтинговий ринок є одним з найпотужніших генераторів якості людського капіталу. Адже завдяки його функціонуванню відбувається перманентне прирощування знань у різних сегментах національної економіки; саме консалтинг слугує при цьому важливим інструментом інформаційного стимулювання широкого спектра галузей і сфер економічної діяльності, виступаючи в іпостасях управлінського консультування, коучингу, дорадництва, фанд-райзингу, рекрутингу, стратегічного консалтингу тощо. Все це безпосередньо впливає на удосконалення навчально-освітньої компоненти в контексті формування економіки знань, що, у свою чергу, зумовлює до зростання якості людського капіталу, а, отже, до створення сприятливого для іноземних інвесторів суспільно-психологічного підґрунтя та відповідного інституційного середовища розвитку інвестиційного співробітництва з державами ЄС. Адже, як зазначає С. Вовканич, «лише одухотворений і соціально орієнтований інтелект здатний на творчу конструктивну діяльність для власної нації і не на шкоду іншим» [3].

Отже, консалтинг забезпечує створення передумов для активізації інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС відразу в декількох площинах: економічній, інституційній, суспільно-політичній та соціально-психологічній.

«Сьогоднішні українські підприємці, менеджери чітко усвідомлюють необхідність такого консультування, при якому фахівець-консультант здійснює не лише локальне вирішення вузьких проблем, а і поглиблено займається комплексними питаннями стратегічного розвитку певного підприємства, організації, установи. Саме тому постає питання вдосконалення управлінського консультування на українському ринку і адаптації зарубіжного досвіду до національних проблем» [6, с. 189].

Найбільш значимими проблемами, що обмежують інвестиційну спроможність української економіки, а також гальмують зростання обсягів залучених в неї іноземних інвестицій з-за кордону (зокрема, з країн ЄС), вважаємо:

- недостатньо розвинуте інституційне середовище (відсутність необхідної кількості дієвих інститутів, орієнтованих на роботу з іноземними інвесторами; прогалини в роботі системи судочинства; організаційно-правові бар'єри);
- неефективна регуляторна політика (невідповідний стандартам ЄС адміністративно-бюджетний устрій України; жорстка фіскальна політика; функціональна обмеженість органів місцевого самоврядування);
- високий рівень корупції (високі трансакційні витрати, пов'язані з реалізацією інвестиційних проєктів; закриті схеми прийняття управлінських рішень; наявність проблем з відведенням землі та вирішенням інших поточних питань інвесторів; незручності при перетині кордону та розмитненні товарів);
- недостатня кваліфікація кадрів (додаткові витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу; низька адаптованість українських працівників до європейських стандартів корпоративної культури);
- нестабільна політична ситуація (відсутність спадковості у прийнятті та втіленні у життя політичних рішень, пов'язаних з виконанням зобов'язань перед іноземними інвесторами; ризики зміни політичного режиму та погіршення умов інвестування у зв'язку з ускладненням нормативно-правового регулювання тощо).

Ефективний консалтинг та розвинений консалтинговий ринок дають змогу вирішувати значну кількість із вищеперелічених проблем, завдяки розвитку інституційного середовища інвестування, поліпшенню якості людського капіталу та нарощуванню рівня інтелектуального потенціалу національної економіки (рис. 2).

Дослідники відзначають: «Якщо інтелектуальні ресурси відсутні або використовуються неефективно (нижче певного граничного рівня), то економіка перебуває в занепаді, її розвиток може бути тільки екстенсивним або стагнаційним. Окрім того, існує межа фінансування інтелектуальної сфери. Коли стан системи нижче від цієї межі, це означає конвергентну кризу інтелектуальної сфери з перспективою деградації, яка самопідтримується» [10]. Завдяки ж консалтингу до фінансування інтелектуальної сфери залучають не лише державні кошти, а також ресурси приватних інвесторів та міжнародних програм технічної допомоги, зокрема програм добросусідства ЄС, що суттєво впливає на зростання рівня інтелектуальних ресурсів та ефективності їхнього використання в національній економіці та її регіональних складових.

Зазначимо, що завдяки розвитку консалтингу відбувається не лише загальне поліпшення інвестиційного клімату держави та її регіонів, що виливається у нарощування сумарного обсягу інвестиційних ресурсів, які вкладають з країн ЄС в Україну, але й покращується структура таких інвестицій, їхня інноваційна спрямованість. Адже консалтинг безпосередньо пов'язаний зі сферою нових управлінських рішень, що стимулює провідні європейські компанії «вкладати в українську економіку не лише власний капітал, а й ринковий досвід, управлінську культуру та інтелектуальні ресурси, привносячи на економічний

грунт елементи передових технологій, модернізованої інфраструктури, ділової репутації та бізнес-комунікацій» [1, с. 80].

Рис. 2. Роль консалтингу в нівелюванні основних бар'єрів на шляху іноземного інвестування в Україну*

Крім того, у сучасних умовах діяльності підприємства дедалі більшу увагу приділяють такому соціальному явищу, як ділова культура. Водночас для України цей напрям менеджменту є доволі новим. Адже протягом останніх десятиріч через негативні тенденції у сфері використання культурних чинників як у побуті, так і в бізнесі наша держава перебуває на достатньо низькому рівні розвитку, маючи майже в усіх сферах діяльності низькі показники, що є свідченням непрофесійного, неефективного управління без підвалин культури взаємин між діловими партнерами [5, с. 108]. Це означає, що одним із пріоритетних напрямів консалтингової діяльності в Україні має стати розвиток корпоративної культури підприємств, їхньої ділової етики, в тому числі і в частині налагодження ефективних ділових комунікацій із західноєвропейськими компаніями, включаючи підготовку якісних інвестиційних пропозицій, узгоджених зі стандартами країн ЄС, освоєння сучасних методів і технік ведення переговорів з потенційними інвесторами, формування цивілізованої системи супроводу інвестиційних проектів тощо.

Слід також наголосити на тому, що на державному рівні потрібно забезпечити підтримку пріоритетних областей консалтингу, до яких можна

* Авторська розробка.

зачислити: стратегічний, інвестиційний, інноваційний, енергетичний консалтинг. Розвиток цих видів консалтингу передбачає стимулювання суб'єктів господарювання до модернізації виробничих технологій, оновлення основних засобів, зниження собівартості продукції, впровадження у виробництво нових видів продукції, застосування альтернативних видів енергозбереження [9].

Отже, розвиток консалтингової діяльності в Україні та зростання частки консалтингу в структурі вітчизняного ринку послуг є важливим каталізатором інвестиційного співробітництва нашої держави з країнами ЄС через механізми розвитку інституційного середовища інвестування та покращення інвестиційного клімату на загальнодержавному і регіональному рівнях.

У подальшому наукові дослідження у цьому напрямі доцільно зосередити у площині пошуку напрямів удосконалення структури ринку консалтингових послуг в розрізі різних регіонів України з урахуванням галузевої специфіки розвитку їхніх господарських комплексів та перспектив структурної модернізації національної економіки загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Борщевський В.* Україна і Польща в умовах розширеного ЄС: економічна оптимізація та глобальне партнерство : монографія / В. Борщевський. – Львів : Аверс, 2009. – 244 с.
2. *Верба В.* Структурна конфігурація вітчизняного ринку консалтингових послуг [Електронний ресурс] / В. А. Верба. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2010_683/10.pdf.
3. *Вовканич С.* Інтелект у шатах духовності [Електронний ресурс] / С. Вовканич. – Режим доступу : http://media-journal.franko.lviv.ua/N2/Unyk_apokal/vovkanych-intel.htm.
4. *Гальчинський А.* Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко. – К. : Знання України, 2004. – 338 с.
5. *Гришук А.* Роль культури ділових відносин у ринковій економіці / А. Гришук, А. Осіпчук // Формування ринкової економіки в Україні. – 2011. – Вип. 4. – С. 108–112.
6. *Капильцова В.* Стан, проблеми та тенденції розвитку консалтингу в Україні [Електронний ресурс] / В. Капильцова, Т. Курган // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 4 (8). – С. 189–193. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vznu/eco/2010_4/189-193.pdf.
7. *Савельєв Є.* Час «ч»: радикальні економічні реформи [Електронний ресурс] / Є. Савельєв, С. Юрій // Дзеркало тижня. – 2008. – № 49 (27 грудня). – Режим доступу : http://dt.ua/EDUCATION/chas_ch_radikalni_ekonomichni_reformi-55793.html.
8. *Старовойт О.* Економіка знань у стратегії інноваційного розвитку освіти : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук.

[Електронний ресурс] / О. Старовойт. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2010. – Режим доступу : <http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika/ekonomika-znan-u-strategi-innovatsiynogo-rozvitku-osviti/storinka-3.html>.

9. Турко В. Проблематика діяльності консалтингових фірм [Електронний ресурс] / В. Турко, О. Кацедан. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8061/1/97.pdf>.

10. Федулова Л. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії [Електронний ресурс] / Л. Федулова. – Режим доступу : <http://udik.com.ua/articles/article-231>.

Стаття надійшла до редколегії 25.09.2011

Прийнята до друку 05.11.2011

THE CONSULTING ROLE IS IN ACTIVATION OF INVESTMENT COLLABORATION OF UKRAINE WITH THE STATES OF EU

Iryna Koval

*Institute of Regional Development,
Galitska sq, 7, Lviv, Ukraine, 79008, tel. +380 32 297-18-55,
e-mail: irynka.18@gmail.com*

The problems of forming of investment image of Ukraine are examined in the article through the prism of development of consulting service business. Basic attention is spared to the psychologically-administrative aspects of improvement of investment climate at state and regional level. The recommendations for public and local self-government authorities are set forth.

Key words: investment climate, institutional environment, consulting services, human capital.

РОЛЬ КОНСАЛТИНГА В АКТИВИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ С ГОСУДАРСТВАМИ ЕС

Ірина Коваль

*Институт регионального развития,
пл. Галицкая, 7, г. Львов, Украина, 79008, тел. +380 32 297-18-55,
e-mail: irynka.18@gmail.com*

Рассмотрены проблемы формирования институционального имиджа Украины сквозь призму развития сферы консалтинговых услуг. Основное внимание уделено психологически-управленческим аспектам усовершенство-

вання інвестиційного клімату на державному і регіональному рівнях. Сформульовані рекомендації для органів державної влади і місцевого самоврядування.

Ключевые слова: інвестиційний клімат, інституціональна середовище, консалтингові послуги, людський капітал.